

Termodinamika

(hőtan)

Előzmények: a mechanikai energia megmaradás (munkatétel)

$$mgh = \frac{1}{2} m v^2$$

$$W = \frac{1}{2} m v_2^2 - \frac{1}{2} m v_1^2 = \Delta E_{\text{mozg.}}$$

Hová lesz az energia rugalmatlan ütközés (vagy súrlódás) esetén?

„Felmelegíti a testet” (emelkedik a hőmérséklete)

„Hővé alakul”

$$W = \Delta E_{\text{belső}}$$

A témakör kulcsfontosságú fizikai mennyisége a

belső energia ($E_{\text{belső}}$)

az atomi **részecskék** rendszertelen **hőmozgásával** és az egymás közötti **kölcsönhatásaikkal** kapcsolatos.

Termikus kölcsönhatás

Új makroszkopikusan kölcsönhatás (a mechanikai mellett), ami **hőközlés** formájában valósul meg

$$Q = \Delta E_{\text{belső}}$$

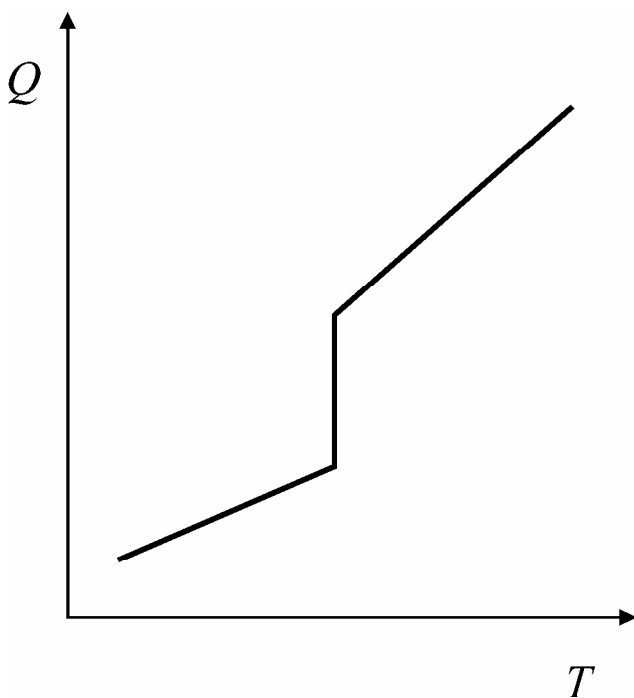
Két újabb mennyiség: **hő** (Q) és **hőmérséklet** (T)

***

Hőközlés hatására mi történhet?

A test **felmelegszik**, azaz nő a hőmérséklete (de nem mindig),
kitágul, azaz nő a térfogata (de nem mindig)

Mennyire melegszik?

Hőkapacitás (egy testé):

$$C = \frac{\Delta Q}{\Delta T}$$

Fajhő vagy fajlagos hőkapacitás
 (egy anyagé):

$$c = \frac{\Delta Q}{m \Delta T}$$

Mólhő vagy moláris hőkapacitás
 (egy anyagé):

$$C_v = \frac{\Delta Q}{\nu \Delta T}$$

Olvadáshő, forráshő $Q = L m$

***

Hőtágulás (**szabadon**), kis változások
hőtágulási együtthatók

Szilárd anyagokra (lineáris): $\alpha = \frac{\Delta l}{l \Delta T}$

Folyadékokra (térfogati): $\beta = \frac{\Delta V}{V \Delta T}$

Gázok: összenyomhatók ($\kappa \approx 10^4 \text{ GPa}^{-1}$)

$$pV = NkT, \quad \text{vagy} \quad pV = \nu RT$$

$$kN_A = R$$

$$N/N_A = \nu$$

***

Ideális gáz (modell)

- **nagyszámú** (Avogadro szám $\sim 10^{23}$), **azonos tömegű,**
gömbalakú részecske rendszertelen mozgást végez
- egymással és az edény falával **rugalmasan ütközhetnek**
- egyéb **kölcsönhatások** (pl. vonzás, taszítás) nincsenek
- a **részecskék össztérfogata elhanyagolható**

Gázkeverékek

parciális nyomás

A **hőmérséklet** és a **nyomás** értelmezése (a modell alapján):

$$\frac{1}{2} m \overline{v_x^2} = \frac{1}{2} kT$$

ekvipartíció

A részecskék fallal való ütközésekor **impulzusváltozás** ($\Delta m v = 2m v_x$) történik,

ami Newton II. törvénye szerint rövid idejű (Δt) erőlkéseket eredményez:

$$\Delta m v = F \Delta t$$

Figyelembe véve az ütközések nagy számát (N nagyon nagy), a falra ható **átlagos** erő és a fal felületének hányadosa megadja a nyomást.

$$p = \frac{F}{A}$$

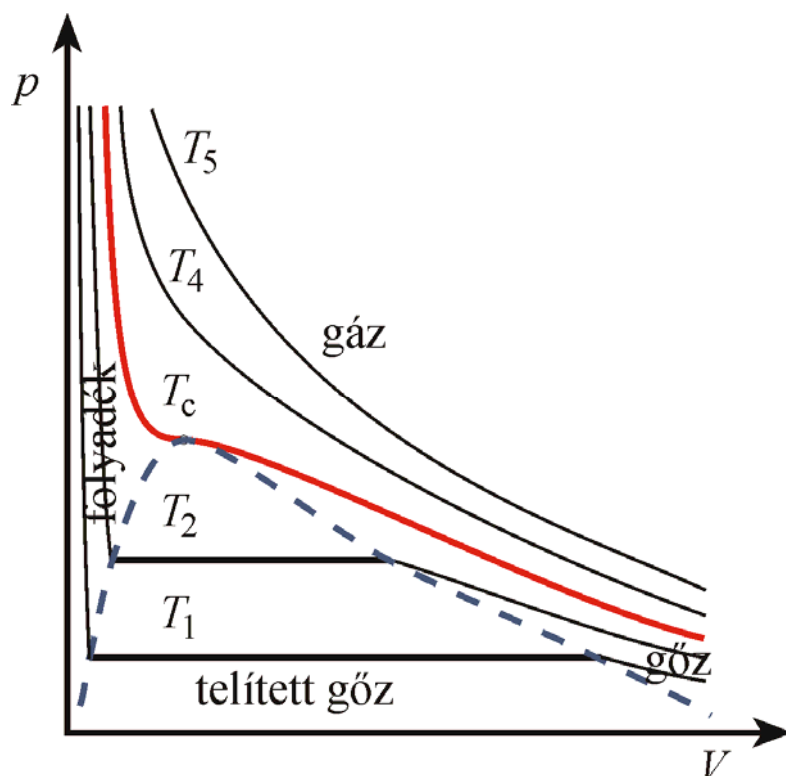
***

Reális gáz

gőz, telített gőz,
telített gőznyomás

Az új modellben
figyelembe kell venni

- a **kölcsönhatásokat**, és
- a **részecskék térfogatát**

***

Termodinamikai rendszer (és környezet):

„sok” ($\sim 10^{23}$) (egymással kölcsönható) részecske (makroszkopikus)

Felosztás:

Típusa	Anyag	Energia
	csere	
Izolált	—	—
Zárt	—	+
Nyitott	+	+

Jellemző mennyiségek:

extenzív: (pl. V , q , N , E)

- arányosak a rendszer méretével,
(a részrendszerekre vonatkozó mennyiségek összege megegyezik a teljes rendszerre vonatkozó mennyiséggel:
 $V_1 + V_2 = V_{\text{teljes}}$)
- összeadódnak
- (áramlanak)

intenzív: (pl. p , φ , μ , T)

- függetlenek a rendszer méretétől
- kiegyenlítődnek
- (különbségük áramot hajt)

***